

MENŠÍ BRATŘI VE SVĚTĚ A V CÍRKVI

Se svatým Bonaventurou z Bagnoregia

Na letošní rok připadá osmisté výročí narození svatého Bonaventury, významného protagonisty františkánské rodiny. Světlo světa spatřil okolo roku 1217 ve městě Bagnoregio, v římské Tuscii u Orvieta (Itálie). Roku 1245, kdy již byl doktorem, vstoupil do Řádu, neboť ho oslovily myšlenky Alexandra Halského, který svého času přešel z katedry do kláštera, neboť ho přitahovala františkánská spiritualita; roku 1255 se stal mistrem teologie v Paříži; roku 1257 byl zvolen za generálního ministra; roku 1272 byl jmenován kardinálem a biskupem v Albanu s úkolem připravit koncil v Lyonu, během něhož zemřel dne 15. července 1274. Jeho díla se nacházejí v 9 svazcích *Opera Omnia* z Quaracchi, které byly publikovány v letech 1882 až 1902.

Pro Bonaventuru je člověk bytím, které má touhy, ty velké touhy, které se týkají rozumu a citů, a které chtějí objevovat krásu a harmonii všech věcí a těšit se z ní, neboť odkazují mimo sebe.¹ Zároveň člověk tužeb v pojetí sv. Bonaventury je bytím, které přijímá námahu spojenou s cestou vedenou nostalgií, která ho vede k tušení, že existuje odpověď na otázku po smyslu toho všeho, co má před sebou. Ví, že ve svém světě v jeho mnohosti vystupuje a je zjevná jediná a stálá přítomnost z níž všechno pochází a k níž se vše vrací. V tom všem Ježíš Kristus představuje pro Bonaventuru střed možné jednoty všech věcí (Kristocentrismus), jelikož v něm má všechno svůj počátek i své naplnění, a zároveň z něj lidská touha získává směr, aby se vydala k hledané a očekávané odpovědi.

Touha objevit a žít tuto jednotu mezi Bohem a světem se u svatého Bonaventury projevila ve třech velkých oblastech jeho křesťanského života: v asketickém a mystickém hledání tváře Boží, kterou objevil v lidství Kristově (1.), v kulturním dialogu s lidmi své doby, aby sjednotil víru a rozum (2.) a nakonec, ve jeho úsilí ve prospěch Řádu menších bratří, aby ho udržel jako nástroj věrný Františkovi a ke službě církvi (3.).

1. Bonaventura byl především „Božím mužem“, který se stal „duchovním průvodcem“ lidí. O tom svědčí početné duchovní spisy jak asketické², tak vedoucí ke zbožnosti³. Těmi prvními se snaží uspořádat řádné a postupné procesy, které také podléhají dynamice času a prostoru a jimiž se postupně přibližujeme Bohu. Spisy vedoucími ke zbožnosti pak sleduje cíl povzbuzovat k lásce Boží tím, že směřuje touhu afektu na život Kristův, zvláště patřením na jeho lidství. Zde jako i ve všech svých spisech, serafinský učitel ukazuje, jak hluboce je zakotven v Božím slově, jímž se sám sytil při horlivé četbě a rozjímání Bible.

Z mnoha prvků hodných zmínky, je jeden nejvýznamnější: v duchovním životě láska k Bohu nemůže být pouhou citovostí a smyslovou afektivitou, ale vyžaduje vědomé metody a procesy, které duši vedou k úžasu. Bez řádného procesu asketického rázu lidská duše jen stěží bude moci vytvořit ono ticho a

vyrovnanost, které mu umožní naslouchat, spatřit, okoušet, cítit a dotýkat se tajemství Boha. Bonaventurovi nejde o to, „dobýt“ Boha, ale „nechat se jím najít“ tím, že se připravíme na překvapení neuchopitelného setkání s Ním.

Kromě toho nám „řeholníkům“ Bonaventura připomíná další důležitý prvek: svět minulý, stejně jako ten dnešní, potřebuje „duchovní mistry“, muže a ženy schopné napomáhat svědectvím svého života ostatním v jejich růstu ve zkušenosti s Bohem. Tato nabídka „duchovní formace“ musí ale být plodem skutečné a hluboké osobní zkušenosti, aby dali těmto duchovním cestám nádech ryze františkánský. Ano, svět potřebuje kontemplativní osoby, ale takové, které jsou schopné hlásat radost evangelia a krásu života františkánského charismatu v bratrském společenství. Naše duchovní tradice, která se skládá z míst a velkých postav svatosti i nauky, má bohatství, jehož skutečnou účinnost coby cesty duchovního růstu dnešní svět uznává.

2. Bonaventura byl také mistrem na univerzitě. Touha po Bohu jako zdroj úžasu a duchovního afektu, v něm našla přímé pokračování vášnivého dialogu se soudobou kulturou⁴. Jeho mistrovské učení bylo vedeno dvojí pravdou: člověk byl stvořen k tomu, aby našel moudrost Boží tj., aby okusil Boha, ale dosáhnout toho je možné jen pomocí rozumu, cesty poznání pravdy. V kontextu univerzitního světa poloviny XIII. století se vyskytla obtížná otázka, jak smířit filozofii a teologii, rozum a víru, inteligenci a city, poznání a lásku⁵. Nebezpečí spočívalo v tom považovat za paralelní dva poznávací principy s velkým rizikem dojít k dvojí pravdě, totiž filozofické a teologické, jedna lišící se od druhé nebo jedna v rozporu s druhou. Bonaventurovo řešení probíhá dvěma velkými myšlenkovými body: člověk je poutník, který se postupně vydává na cestu k Jedinému, k Pravdě a k Dobru – je trojičním tajemstvím, které září ve všech věcech – a zároveň je doprovázen pravdou samotnou, kterou je Kristus, vnitřní učitel, který osvěcuje každého člověka, který přichází na svět. Bonaventura tedy nezatrácuje filozofické novinky spojené s Aristotelem, ale snaží se je integrovat do

jediné a postupné cesty myslí, která je vedena touhou srdce, podpírána inteligencí a vydává se k Bohu. Základní princip, který Bonaventura připomíná svým současníkům, je následný: inteligence je cestou k moudrosti, ale pokud se uzavře do sebe samé, nevyhnutelně upadne do omylu.

Nám, františkánům XXI. století, kteří se nacházejí ve světě, kterému vládne vědecko-technické poznání, které je tak široké a mocné, jako zjevně indiferentní k něčemu Nad a k Jinému, světec z Bagnoregia nabízí dvě základní strategie. Především nás žádá, abychom zaujali postoj skutečného a vášnivého dialogu, s pozitivním pohledem a s velkou úctou k lidským schopnostem a rozeznává v nich zjevné projevy krásy Boží, kterou Bůh vtiskl do stvoření a do člověka. Každý postoj kontrapozice či odsouzení světa a jeho schopností vědeckých a technických, s jeho potřebami poznání a rozvoje, nepatří do pojetí svatého Bonaventury: v celé realitě je vidět tajemství Boha jediného a trojího, neboť v každé věci je stopa jeho přítomnosti, a člověk má schopnost odhalit její smysl a vypovědět její krásu.

Zároveň však nás vyzývá, abychom vzhledem k tomuto světu vykonávali službu otevírání se vůči transcendentnu a připomínali dnešním lidem dvě důležité a povzbudivé pravdy. Především v každém poznávacím procesu skutečnosti se člověk stále ubírá k mnohem hlubší pravdě k té pravdě, která v celistvosti obsahuje jednotlivé fragmenty roztroušené tu i tam a odkazuje na plnost a naplnění, které přesahuje intelekt a žádá afekt. Vědomé uzavření se tomuto nekonečnému horizontu by člověka odsoudilo k vědě a technice bez duše a bez naděje. Kromě toho v každém našem úsilí o jednotu, pravdu a o dobro žije a působí trinitární tajemství Boží lásky. S jistotou víry je třeba hlásat, že každý proces ve prospěch lepšího a lidštějšího světa je dílem vykupitelského tajemství Krista, který se zcela daroval každému člověku v každé době.⁶

3. A Bonaventura nakonec přijal i zodpovědnost v Řádu – roku 1257 byl zvolen generálním ministrem a zůstal v úřadu až do smrti (1274). To svědčí o velké úctě, kterou k němu bratři měli. Považovali ho za

nepostradatelný dar pro život Řádu v období rychlého a zázračného rozšíření⁷.

Především se snažil pomoci bratřím, aby našli svůj vztah k ideálu svatého Františka, aby mohli žít věrněji své řeholní povolání. Šlo o to znovu nabídnout ty ideály, které nám jako dědictví světec z Assisi zanechal, aby se staly motivem duchovního růstu a sjednocení, nikoliv konfliktů a nepořádku. Chudoba, pokora věrnost každodenním povinností, modlitba a bratrský život, kromě prostého a umírněného způsobu života vytvářeli odkazy nabízené Řádu, který se ocital v nebezpečí, že zbloudí z důvodu prestiže a moci se kterými se bratři setkávali v církvi i ve společnosti. V tomto smyslu se stalo nesmrtelným přepsání života svatého Františka provedené Bonaventurou: bez tohoto vzoru krásy, v němž září mystická láska Boží a velkorysé nasazení se pro svět ve spojení s Kristem chudým, se mají bratři snažit vést autentický život menších.

Kromě péče o kvalitu vnitřního života františkánské rodiny, se staral o to, aby připravoval bratry k tomu, aby se mohli dát do kulturních a duchovních služeb křesťanstva tím, že zorganizoval a podporoval náročná studia. Šlo o to pokračovat ve volbě, kterou učinil František jako odpověď na požadavky reformy vyhlášené roku 1215 IV. Lateránským koncilem. Bonaventura cítil naléhavou potřebu zvát bratry k tomu, aby byli ke službě univerzální církvi tím, že jim dal k dispozici kulturní a pastorační přípravu, aniž by jim byla důvodem k chlubení či ke konkurování místním církvím. Svobodní od mechanismů rivalit a touhy po moci, se bratři měli stát dobrým a jasným slovem, provázeným pokorou a kompetencí, v souladu s očekáváními doby a s požadavky evangelia.

Bonaventura nás tedy zve, abychom učinili dvě velká rozhodnutí. Především vybízí k tomu, abychom znovu vzkřísili a bránili spojení s ideálem evangelního života, který má ve Františkovi jedinečný vzor. To umožňuje, abychom byli bratry otevřenými vůči potřebám tohoto světa, abychom byli schopní přinášet slovo, které bude charakteristické prostotou, radostí a minoritou, bratrstvím a proroctvím. Kromě toho naše přítomnost v církvi musí být vedena teologickou moudrostí, pastorační přípravou a apoštolským

nasazením. Zkrátka nám připomíná, že být soli a světlem na zemi s vlastní „františkánskou“ chutí, je třeba být hlasateli nejen věrohodnými svým stylem života, ale také „kompetentními“ co do způsobu nabízení slova, které přináší spásu.⁸

Chceme-li stále být bratry lidu, lidmi, kteří po cestách světa roznášejí dobrou zprávu, Bonaventura nám připomíná, že jsou tři nutné prvky našeho františkánského života: stálý a věrný vztah s tajemstvím Boží lásky; bratrský život, z něhož září smířené lidství a pokojný duch; nakonec důkladná vzdělanostní příprava, která nám dovoluje vést kompetentní a účinný dialog s naším světem. A v tom všem nejde o to znovu vytvořit jeden velký Řád, ale snad s pokorou přijmout naši aktuální chudobu co do počtu bratří a sídel, a tak s pomocí obnoveného pohledu na Františka se vrátit k tomu, abychom byli prostě a opravdu „menšími bratry“. Z toho musíme vyjít, abychom se znovu vydali na cestu se zápalem, s rozumem i s velkorysostí, s touhou nechat znovu zaznít ono dobré slovo evangelia, které žil svatý František a znovu ho nabídl Bonaventura, slovo schopné prostřednictvím našich činů i našich promluv dotýkat se mysli i srdce současného světa, který žízní po naději a touží znovu pohlédnout Nad, aby se setkal s Jiným.

ZÁVĚR

Obrazným symbolem, který se často objevuje v textech svatého Bonaventury je kruh, používaný k tomu, aby vyjádřil charakter dynamiky, která panuje mezi Bohem a člověkem. Vztah mezi nimi, spíše než vertikálního, je kruhového rázu, kde jak Bůh tak i člověk, jsou vedeni vzájemným hledáním jeden druhého: dva poutníci spojení toutéž touhou po společenství. Člověku, který se vydává na cestu, odpovídá péče Toho, který se stal poutníkem, aby se s ním setkal tam, kde je.

Posledním úkonem intelektuální a afektivní pouti není „pochopit“, abychom ovládali, ale abychom byli přijati, ba obejmuti Tím, který jen z čisté lásky je mezi námi a můžeme se s ním setkat v každém našem úsilí o jednotu, pravdu nebo o dobro. Toto je poselství, naléhavé a důrazné, které nám Bonaventura posílá, abychom přijali a předávali znamení naší přítomnosti v této obtížné době rychlých změn. Ať nám svatý Bonaventura pomáhá, abychom „roztáhli křídla“ naděje, která nás vede k tomu, abychom byli jako on, neúnavnými hledači Boha, trubadúry krásy stvoření a svědky oné Lásky a té Krásy, která „vším hýbe“.

1 „Duše bez živé touhy není kontemplativní. Touha totiž disponuje duši, aby přijala osvětlení.“ (*Collationes in Hexaëmeron* 22, 29)

2 Připomínáme některé z hlavních textů: *Trojí cesta, Soliloquium, O dokonalosti života sestrám, Správa duše, Traktát o přípravě ke mši.*

3 *Strom života; Pět svátků dítěte Ježíše; Officium o utrpení a Mystická réva.*

4 Kromě monumentálního *Komentáře k sentencím*, připomínáme jenom některé teologické spisy: *Redukce umění na*

teologii; Cesta mysli do Boha; Sedm darů Ducha svatého; Collationes in Hexaëmeron.

5 „Proto vybízím čtenáře především ke vzdechům modlitby ke Kristu ukřižovanému, a to proto, aby si nemyslel, že

mu bude stačit čtení bez pomazání, uvažování bez zbožnosti, hledání bez obdivu, přemýšlení bez jásotu, dovednost bez zbožnosti, věda bez lásky, inteligence bez pokory, studium bez božské milosti, přehled bez božsky inspirované moudrosti.“ (*Itinerarium mentis in Deum, prol. 4*)

6 „Svatý františkán [Bonaventura] nás učí, že každé stvoření v sobě má trinitární strukturu, a to tak reálnou, že by na ni šlo bezprostředně patřit, kdyby pohled lidské bytosti nebyl omezený, zastřený a křehký. Tímto způsobem nám ukazuje výzvu zkusit číst realitu trinitárním klíčem.“ (*Bud' pochválen* 239)

7 *Narbonské konstituce, Větší legenda a Menší legenda sv. Františka, Obrana chudých.*

8 „V tom spočívá snaha moudrého: že naše snaha se neubírá jinam než k Bohu, který je celý žádoucí.“ (*Collationes in Hexaëmeron* 19,27)

GENERÁLNÍ MINISTŘI PRVNÍHO ŘÁDU A TOR

Br. Michael Anthony Perry, OFM
Br. Marco Tasca, OFMConv.

Br. Mauro Jöhri, OFMCap.
Br. Nicholas Polichnowski, TOR

Řím, 14. července 2017
V předvečer svátku sv. Bonaventury